

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ

**Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи для
здобувачів вищої освіти спеціальності 035 – Філологія, освітньої програми
«Англійська мова та переклад»**

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри іноземної філології

Протокол № 1 від 30.09.2022

Чернігів 2022

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ. Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти спеціальності 035 – Філологія, освітньої програми «Англійська мова та переклад»/ Укл. Дивнич Г.А. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2022. 16 с.

Укладач: Дивнич Ганна Андріївна,
доцент кафедри іноземної філології

Відповідальний за випуск: Литвин С.В.,
завідувач кафедри іноземної філології,
кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент: Лось О.В.,
доцент кафедри іноземної філології

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Теми та питання лекційних занять.....	5
Теми та завдання до практичних занять.....	11
Теми для самостійного опрацювання.....	15
Контрольні питання.....	16

Вступ

Методичні вказівки призначені для здобувачів вищої освіти спеціальності 035 – Філологія, освітньої програми «Англійська мова та переклад» з дисципліни «Вступ до спеціальності» (ОК10) для підготовки до лекційних та практичних занять, а також використання під час самостійної роботи.

Мета даних методичних вказівок – надати методичну підтримку здобувачам вищої освіти при вивченні вище зазначеної дисципліни.

Методичні вказівки складаються з 4-х розділів, присвячених лекційному матеріалу, практичним заняттям, завданням для самостійного вивчення, та питанням для перевірки власних знань. До кожної лекційної теми та практичного заняття надаються списки рекомендованої літератури та онлайн ресурсів для опрацювання.

Матеріал, розміщений у методичних вказівках, сприятиме більш свідомому процесу навчання та розумінню цілісної картини змісту дисципліни.

Теми та питання лекційних занять

Лекція №1. Вступ. Мовознавство як наука

1. Мовознавство як наука.
2. Галузі мовознавства.
3. Зв'язок мовознавства з іншими науками.

Рекомендована література:

- Вступ до мовознавства: підручник / І. О. Голубовська, С. М. Лучканин, В. Ф. Чемес [та ін.]; ред. І. О. Голубовська. Київ: Академвидав, 2016. 320 с.
- Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Навч. посібник для університетів. Київ: Академія, Серія "Альма-матер", 2001. 368 с.
- An Introduction to Language and Linguistics. Ed. by R.Fasold and J. Connor-Linton. Cambridge University Press, 2013. 557 p.
- Anderson C. Essentials of Linguistics. BCcampus, 2018.

Лекція №2. Письмо. Графіка. Орфографія.

1. Значення письма в історії людства.
2. Етапи розвитку письма.
3. Графіка.
4. Орфографія та її принципи.
5. Спеціалізовані системи письма.

Рекомендована література:

- Вступ до мовознавства: підручник / І. О. Голубовська, С. М. Лучканин, В. Ф. Чемес [та ін.]; ред. І. О. Голубовська. Київ: Академвидав, 2016. 320 с.
- Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Навч. посібник для університетів. Київ: Академія, Серія "Альма-матер", 2001. 368 с.
- Вітюк В. В. Історичний аспект розвитку української писемності / В. В. Вітюк. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». – Острог : Вид-во НаУОА, 2017. Вип. 68. С. 141–144.
- Райська, Л. Г. Кулішівка в історії становлення української графіки й орфографії. 2009.

Лекція №3. Мова, мовлення, суспільство

1. Співвідношення мови й мовлення.
2. Мовлення як об'єкт вивчення.
3. Суспільна природа мови і мовлення.
4. Територіальна диференціація мови.
5. Соціальна диференціація мови.
6. Літературна мова і просторіччя.

Рекомендована література:

- Вступ до мовознавства: підручник / І. О. Голубовська, С. М. Лучканин, В. Ф. Чемес [та ін.]; ред. І. О. Голубовська. Київ: Академвидав, 2016. 320 с.
- Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. К.: Видавничий центр «Академік», 2004.
- Воробйова Л. М. Основи психолінгвістики. Підручник. Рівне: видавець Олег Зень, 2007. 192 с.
- Качмар, О. Мова і мовлення в міждисциплінарних студіях. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія», (9(77)), 2020. С. 40–42. Режим доступу: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/2788>
- Мазурок М. Мова і мовлення як предмет психолінгвістики. Нова педагогічна думка. 2014. № 1. С. 55-58. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2014_1_17.

Лекція № 4. Мова, мислення і свідомість

1. Взаємозв'язок мови, мислення і свідомості.
2. Внутрішнє мовлення.
3. Внутрішня форма лексичних і фразеологічних одиниць.

Рекомендована література:

- Вступ до мовознавства: підручник / І. О. Голубовська, С. М. Лучканин, В. Ф. Чемес [та ін.]; ред. І. О. Голубовська. Київ: Академвидав, 2016. 320 с.
- Даниленко Л.І. Лінгвістика ХХ — початку ХХІ ст. у пошуках цілісної теорії взаємозв'язку мови, культури і мислення. Мовознавство. 2009. № 5. С. 3-11.
- Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.

Лекція №5. Знакова теорія мови. Походження мови.

1. Семіотика.
2. Типологія знаків.
3. Мова як знакова система.
4. Мовні одиниці як знаки.

Рекомендована література:

- Вступ до мовознавства: підручник / І. О. Голубовська, С. М. Лучканин, В. Ф. Чемес [та ін.]; ред. І. О. Голубовська. Київ: Академвидав, 2016. 320 с.
- Совтис Н. Мова як символічний код культури. Київські полоністичні студії, 2014 (24), С. 563-570.
- Тищенко О. О., Грінченко О. Ю. Природа мовних знаків, їх типологія, семіоз у поетичному мовленні ХХ ст. Перспективні напрямки сучасної науки та освіти. 2015. 474 с.

Лекція №6. Специфіка розвитку мови. Мова як система

1. Генеалогічна та лінгвістична класифікація мов.
2. Специфіка розвитку різних рівнів мовної структури.
3. Мова як система систем.
4. Рівні та одиниці мови.

Рекомендована література:

- Вступ до мовознавства: підручник / І. О. Голубовська, С. М. Лучканин, В. Ф. Чемес [та ін.]; ред. І. О. Голубовська. Київ: Академвидав, 2016. 320 с.
- Вискушенко С. А. Фахова мова як об'єкт лінгвістичного дослідження. Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Філологічна, 2015, №58. С. 142-144.
- Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Навч. посібник для університетів. Київ: Академія, Серія "Альма-матер", 2001. 368 с.
- Терехова, С. І. Структура мови у сучасній науці про мову: рівні мови і рівні лінгвістичного аналізу. Проблеми семантики слова, речення та тексту, 2013. №30. С. 286-291.

Лекція №7. Фонетична, морфологічна, лексична системи мови

1. Фонетична система мови.
2. Морфологічна система мови.
3. Лексична система мови.

Рекомендована література:

- Вступ до мовознавства: підручник / І. О. Голубовська, С. М. Лучканин, В. Ф. Чемес [та ін.]; ред. І. О. Голубовська. Київ: Академвидав, 2016. 320 с.
- Конопацька Я. О. Особливості інтеграції нових лексичних одиниць у систему мови. Вісник Львівського університету. Серія: Іноземні мови, 2012, №19. С. 174-179.
- Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Навч. посібник для університетів. Київ: Академія, Серія "Альма-матер", 2001. 368 с.
- Микитюк О. Вплив суспільних чинників на фонетичну систему української мови. Мова і суспільство, 2012. №3. С. 218–223.

Лекція №8. Основні поняття і терміни перекладознавства

1. Основні перекладацькі поняття за темою.
2. Історичні аспекти перекладознавства.
3. Значення перекладу для розвитку світової культури.

Рекомендована література:

- Основи перекладознавства: навчальний посібник / А. Г. Гудманян, А. В. Сітко, Г. Г. Єнчева. Вінниця: Нова Книга, 2020. 352 с.
- Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2021. 304 с.
- Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія і практика перекладу [нім.]:: Підручник для ВНЗ. Нова Книга, 2006.
- Клименко Л. В. Художній переклад як вид міжкультурної комунікації в контексті Євроінтеграції. Літературознавчі студії, 2015, 1 (1). 228 с.

Лекція №9. Типологія перекладу

1. Внутрішньомовний, міжмовний та інші типи перекладу.
2. Жанрово-стилістична класифікація перекладів.
3. Типологія усного перекладу.

Рекомендована література:

- Основи перекладознавства: навчальний посібник / А. Г. Гудманян, А. В. Сітко, Г. Г. Єнчева. Вінниця: Нова Книга, 2020. 352 с.
- Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2021. 304 с.
- Матузкова О. П., Гринько О. С., Горбатюк Н. О. Стратегії та аналіз в усному та письмовому перекладі : метод. посіб. Одеса: ОНУ, 2020. 67 с.
- Сидоренко С. І. Внутрішньомовний переклад: види та функції. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (філологічні науки), 2012, С. 221-231.

Лекція №10. Трансформації при перекладі

1. Лексичні трансформації при перекладі.
2. Граматичні трансформації при перекладі.

Рекомендована література:

- Основи перекладознавства: навчальний посібник / А. Г. Гудманян, А. В. Сітко, Г. Г. Єнчева. Вінниця: Нова Книга, 2020. 352 с.
- Волченко О. М., Нікішина В. В. Граматичні трансформації в англо-українському художньому перекладі. Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Філологічна, (54), 2015. С. 252-254.
- Дячук Н. В., Рушиць В. С. Лексичні трансформації у художньому перекладі. In: Impact of modernity on science and practice. Abstracts of XVIII International Scientific and Practical Conference. 2020. p. 407-409.
- Каламбет Я. І. Лексичні трансформації в науково-технічному перекладі. Молодий вчений, 2018, 4 (2). С. 568-571.
- Шемуда М. Г. Граматичні трансформації при перекладі ангомовного художнього роману Дж. Селінджера Над прірвою у житті на українську мову. Наукові записки [Національного університету Острозька академія]. Сер.: Філологічна, (39), 2013. С. 116-118.

Лекція №11. Галузевий переклад

1. Лексичні проблеми галузевого перекладу.
2. Науково-технічний переклад.
3. Переклад англомовної економічної, юридичної, медичної літератури.

Рекомендована література:

- Основи перекладознавства: навчальний посібник / А. Г. Гудманян, А. В. Сітко, Г. Г. Єнчева. Вінниця: Нова Книга, 2020. 352 с.
- Коновалова В. Б., Лутай Н. В. Лексико-семантичні особливості військового галузевого перекладу. Лінгвістичні дослідження, 2013, 36. С. 273-277.
- Набережна Т. Є. Переклад текстів банківської галузі: дискурсивний підхід. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія, 2017 (30 (2)). С. 95-97.
- Остапенко С. А. Подолання труднощів перекладу термінів сфери галузевого машинобудування. Інтелект. Особистість. Цивілізація., 2017 (15). С. 49-56.

Лекція №12. Методологія перекладу

1. Основні поняття за темою.
2. Еквівалентність та адекватність перекладу.
3. Проблема перекладності.

Рекомендована література:

- Основи перекладознавства: навчальний посібник / А. Г. Гудманян, А. В. Сітко, Г. Г. Єнчева. Вінниця: Нова Книга, 2020. 352 с.
- Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2021. 304 с.
- Башук Н. П. Еквівалентність та адекватність перекладу науково-технічних текстів. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Філологічні науки, 2017 (1). С. 122-126.
- Бевж Н. В. Метафоричне мислення та проблема перекладності. Вісник Харківського Національного Університету Імені ВН Каразіна. Серія «Філософія. Філософські Перипетії», 2017, 56.
- Яблочнікова В. О. Перекладацька адекватність та еквівалентність. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія, 2019 (38). С. 177-179.

Теми та завдання до практичних занять

Практичне заняття №1. Особливості орфографії україномовних та англомовних текстів. Стенографія.

Підготуйте усні доповіді до тем:

1. Орфографія іншомовних запозичень в англійській мові.
2. Особливості британського та американського правопису.
3. Особливості написання англійських термінів українською (термінологічна орфографія).
4. Основні принципи швидкого письма.
5. Стенографічні знаки.

Додаткові теми для опрацювання (за бажанням):

1. Графіка англійського нелітературного написання.
2. Основні способи перекладу англійських власних назв.

Практичне заняття №2. Соціальні та територіальні типи англійської мови

Підготуйте усні доповіді до тем:

1. Територіальні діалекти англійської мови.
2. Соціальні діалекти.
3. Англійський сленг.

Додаткові теми для опрацювання (за бажанням):

1. Американський вимовний стандарт.
2. Спангліш.

Практичне заняття №3. Мовна динаміка ХХІ ст.

Підготуйте усні доповіді до тем:

1. Демографічні, культурні, статусні та інші фактори мовної динаміки.
2. Розвиток англійської мови як мови міжнародного спілкування.
3. Причини і шляхи виникнення неологізмів.

Додаткові теми для опрацювання (за бажанням):

1. Мовна політика ЄС.
2. Особливості мови соціальних мереж: характеристики та обмеження.

Практичне заняття №4. Фразеологічна система мови

Підготуйте усні доповіді до тем:

1. Поняття фразеологічної одиниці.
2. Структура фразеологічної системи мови.
3. Способи фразеологічної трансформації.

Додаткові теми для опрацювання (за бажанням):

1. Індивідуально-авторські ідіоми в українській та англійській мовах.
2. Фразеологічна полісемія.

Практичне заняття №5. Машинний переклад

Підготуйте усні доповіді до тем:

1. Типи систем машинного перекладу.
2. Основні типи помилок при машинному перекладі.
3. Етап post-editing при використанні машинного перекладу.

Додаткові теми для опрацювання (за бажанням):

1. Усний машинний переклад: стан та перспективи.

Практичне заняття №6. Трансформації при перекладі

Перегляньте матеріал лекції №10 та підготуйтеся до виконання практичних завдань.

Додаткові теми для опрацювання (за бажанням):

1. Лексико-граматичні трансформації при перекладі назв кінофільмів.
2. Особливості перекладу багатокомпонентних термінів.

Практичне заняття №7. Практика галузевого перекладу

Перегляньте матеріал лекції №11 та підготуйтеся до виконання практичних завдань

Додаткові теми для опрацювання (за бажанням):

1. Термінологічна омонімія в перекладі.
2. Переклад термінів-неологізмів.

Практичне заняття №8. Проблеми перекладності

Підготуйте усні доповіді до тем:

1. Взаємовідповідність освітньої лексики в українській та англійській мовах.
2. Труднощі перекладу художнього віршованого тексту.
3. Труднощі перекладу для художнього дубляжу.

Додаткові теми для опрацювання (за бажанням):

1. Сучасні способи відбору термінів та укладання перекладних словників.
2. Особливості перекладу зниженого розмовного мовлення.

Теми для самостійного опрацювання

---

1. Становлення мовознавства як науки.
2. Методи дослідження мовного матеріалу.
3. Опозиційні ознаки мови і мовлення.
4. Мовна політика.
5. Невербальна семіотика.
6. Фонологічна типологія мов.
7. Синтаксична типологія мов.
8. Типи мовного впливу і їх наслідки.
9. Відкритість, динамічність і стійкість мовних систем.
10. Синтаксична система мови.
11. Історія зарубіжного перекладу.
12. Переклад англomовної військової та громадськополітичної літератури.
13. Типологія інформації у перекладознавстві.
14. Текст як одиниця перекладу.

Контрольні питання

- Дайте визначення терміну «мовознавство».
- Яким чином мовознавство пов'язане з природничими науками?
- Яким чином мовознавство пов'язане з гуманітарними науками?
- Що таке кіберлінгвістика?
- Чим синхронічний метод дослідження мовних явищ відрізняється від діахронічного?
- Опишіть загальнонаукові методи дослідження.
- Опишіть специфічні лінгвістичні методи.
- Які основні етапи розвитку графічного письма?
- Наведіть приклади піктографічного письма.
- У чому сутність силабографії?
- Що є предметом вивчення графіки?
- Охарактеризуйте принципи орфографії.
- Чим відрізняється транскрипція від транслітерації?
- У чому різниця між мовою та мовленням?
- Чому мовлення є хронотопічним і нескінченним?
- Які мовознавчі дисципліни вивчають мовлення?
- У чому сутність мовленнєвої девіації?
- Що таке сугестивна лінгвістика?
- У чому полягають технології НЛП?
- Чому мова є суспільним явищем?
- У чому сутність територіальної диференціації мови?
- У чому сутність соціальної диференціації мови?
- Які діалекти виокремлюють у сучасній українській мові?
- Що таке арго?
- Які ознаки літературної мови?
- Які сфери охоплює мовна політика?
- Дайте визначення мислення та свідомості.
- У чому суть гіпотези про домовне мислення?
- Що таке позамовні форми мислення?
- Що таке внутрішнє мовлення?
- Що таке внутрішня форма слова?
- Що таке семіотика?
- Які елементи має містити знак?
- Які основні властивості знака?
- Які функції виконує мовний знак?
- Чим мовна знакова система відрізняється від немовної?
- Охарактеризуйте типологію мовних знаків.
- Які елементи мовної системи можна назвати знаками?
- У чому полягає специфіка слова як знака?

- Що вивчають паралінгвістика і паракінесика?
- У чому виявляється статика і динаміка розвитку мови?
- Які чинники зумовлюють зміни в мові?
- Розкрийте суть двомовності і диглосії.
- Яка специфіка розвитку кожного з рівнів мовної структури?
- Розкрийте особливості розвитку мов під впливом суспільно-історичних змін.
- Чим відрізняється національна мова від мови народності?
- Схарактеризуйте рівні мови та відповідні основні одиниці.
- Чому мову називають системою систем?
- У чому виявляється динамізм мови як системи?
- Що таке переклад?
- У чому суть адекватного перекладу?
- Наведіть приклади лінгвістичних нівеляторів та компенсаторів.
- Наведіть приклади граматичних нівеляторів та компенсаторів.
- Наведіть типи перекладу за формою презентації тексту-перекладу і тексту-оригіналу.
- Наведіть типи перекладу за якістю відповідності тексту-перекладу тексту-оригіналу.
- Поясніть яким чином мовні функції спричинюють перекладацькі перепони.
- Що таке інформативний переклад?
- Що є об'єктом спеціального перекладу?
- Які є принципи художньої точності в перекладі?
- Що таке компресія тексту?
- Що таке перекладацький скоропис?
- Які особливості інтерв'ю як текстового жанру?
- Які знання та вміння є обов'язковими для перекладача?
- Що таке контекстуальні відповідники?
- Що таке перекладацькі трансформації?
- Що таке транскодування? Які є його типи?
- У чому суть генералізації та конкретизації в перекладі?
- Що таке граматична трансформація?
- Що таке антонімічний переклад?
- У чому полягають лексичні проблеми галузевого перекладу?
- Поясніть специфіку письмових жанрів з точки зору перекладу.
- Охарактеризуйте основні методи перекладу.